

Vizita lui Gyula Kallay în România – iulie 1959. Mărturii documentare

MARIA PETRE

În zilele de 16-17 iulie 1959 au avut loc la București convorbiri între Gyula Kallay, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Ungare, și Nicolae Ceaușescu, Leonte Răutu, Ghizela Vass și Iosef Ardeleanu, membri ai Biroului Politic al C.C. al P.C.R.

Scopul vizitei, așa cum a precizat Gyula Kallay, „nu este ceva oficial, ea nu are un scop deosebit”¹, însă privea probleme economice, schimbări intervenite în dezvoltarea agriculturii, probleme în domeniul ideologic și cultural din Ungaria. „Acest ultim grup de probleme am dori să fie lămurite, pentru ca alții să nu facă interpretări prin alte căi, deci să fie un punct de vedere comun”².

Prima problemă asupra căreia Kallay a dorit să primească informații a fost unificarea celor două universități din Cluj, „Babeș” și „Bolyai”, întrucât „... în Ungaria reacțiunea a folosit această unificare, și ... elemente din cadrul universităților noastre o folosesc pentru crearea unei atmosfere naționaliste”. Autoritățile comuniste din Ungaria n-au putut lua nici o poziție în această problemă pentru că „... n-am cunoscut vederile P.M.R. cu privire la unificare”, deși considerau că „... în primul rând, această problemă este o problemă internă a dumneavoastră ... și consider, în esență, această problemă justă”³. Președintele Consiliului de Miniștri Kallay menționa: „... După câte știu, unificarea universităților din Cluj nu știrbește educația în limba maternă a studenților, pentru că învățământul va fi în două limbi, iar unificarea propriu-zisă va da posibilitatea ca studenții aparținând diferitelor naționalități să învețe în comun”⁴. În continuare, argumenta că cercurile naționaliste din Ungaria au comentat această măsură ca pe o problemă politică, iar „... sinuciderea lui Szabédi a fost ... mult comentată, mai ales în cercurile literare ... Reacțiunea din Budapesta a răspândit următorul zvon, că această unificare o să fie extinsă și asupra școlilor din învățământul mediu ... Păreră Biroului nostru Politic este că în asemenea probleme, ... în chestiuni legate de problemele minorității maghiare din țara dv., ar fi foarte bine ca pe viitor să primim o informare înainte să treceți la introducerea unor asemenea măsuri, pentru

¹ Direcția Arhivelor Naționale Istorice Centrale (D.A.N.I.C.), fond Comitetul Central al P.C.R., Cancelarie, dosar 30/1959, f. 2.

² *Ibidem*, f. 4.

³ *Ibidem*, f. 5.

⁴ *Ibidem*, f. 18.

că asemenea probleme pot fi folosite de reacțiune după gustul lor și e important ca partidul nostru să fie la curent cu aceste probleme”⁵.

În răspunsul său, Nicolae Ceaușescu a arătat că la baza concepției comuniștilor români stă „...învățământul marxist-leninist în problema națională”, de asemenea, „...felul în care au funcționat cele două universități ... a creat condițiuni pentru diferite ciocniri și a dat prilej elementelor naționaliste să creeze fricțiuni între studenții români și studenții maghiari și de alte naționalități ... Este cunoscută tovarășului Kallay poziția lui Lenin în ce privește rolul școlii în înfrățirea diferitelor naționalități și nu o dată el a criticat ... pe cei care aveau părerea că organizațiile de partid și școlile pentru diferitele naționalități în cadrul aceluiași stat și dacă ar fi să discutăm practic, în cadrul aceluiași oraș, să fie despărțite ... Deci, este necesar ca, chiar în școli și universități să creăm condițiuni pentru a putea să se simtă în drepturi depline, să nu se simtă inferiori românilor în momentul în care au terminat școala”. După ce subliniază că, într-adevăr, problema unificării celor două universități din Cluj era „o problemă a partidului și statului nostru”, arată că „... la noi nu a constituit, de fapt, o problemă pentru nimeni și a fost considerată ca o măsură organizatorică logică ... Probabil că ici-colo unele elemente naționaliste au fost deranjate, însă noi când luăm măsuri și când aplicăm politica partidului nostru, nu ne orientăm după ce vor zice naționaliștii sau elementele reacționare, ci după interesele poporului muncitor ... Știm că aceasta nu poate fi pe placul elementelor reacționare și naționaliste, dar nici nu ne-am propus și nici nu ne propunem să facem pe placul lor. Dacă ne-ar lăuda elementele reacționare și naționaliste, ar însemna că muncim prost, așa cum spunea Bebel, ar însemna că am greșit undeva”⁶. Nicolae Ceaușescu vorbește chiar de „entuziasmul și poziția luată de cei 9000 de studenți și profesori români și maghiari din Cluj și ... felul cum în unanimitate a fost primită” această hotărâre. De aceea se arată surprins de poziția ministrului maghiar al Agriculturii, Dögey, care după ce a vizitat România a spus că „... a văzut oameni cu lacrimi în ochi. Desigur, nu știu cu cine s-a întâlnit tov. Dögey și la cine a văzut lacrimi în ochi: în orice caz, n-a putut vedea nici la profesorii, nici la studenții din Cluj, care au primit cu bucurie și entuziasm hotărârea partidului”⁷. Între cele două părți, cea română și cea maghiară, apare clar diferența de opinie și ea este subliniată de Nicolae Ceaușescu: „Nu înțelegem ce problemă politică se poate ridica în R.P.Ungară într-o problemă strict internă și în legătură cu măsurile organizatorice care privesc R.P.R. ... Este o problemă a tovarășilor felul cum iau măsuri față de aceste elemente. Noi față de elementele naționaliste nu facem nici un fel de concesi. Chiar recent am avut manifestări naționaliste la Cluj, cu ocazia

⁵ *Ibidem*, f. 19.

⁶ *Ibidem*, f. 30-31.

⁷ *Ibidem*, f. 32.

aniversării a 100 ani de la Unirea Principatelor ... Poate la prima vedere s-ar părea o problemă cu totul minoră ... În fond, ea a constatat din cântarea unor strofe din «Hora Unirii» pe străzi, în fața casei câtorva profesori cu vederi naționaliste. Dacă n-am vedea caracterul lor naționalist, am fi putut trece poate cu ușurință peste aceste manifestări. Noi însă am luat măsuri foarte hotărâte, până la exmatriculare din universitate. ... Unul dintre profesori a fost dat afară din învățământul universitar și unii chiar trimiși în judecată”⁸.

Leonte Răutu a arătat, în intervenția sa, că în România existau, în 1959, circa 500 de școli cu secții în care se predă în limba minorităților naționale și că în ele „numărul de ore în limba română era extrem de mic, aproximativ egal cu numărul de ore pentru limbile străine”. La întrebarea lui Kallay dacă există în România școli medii cu limba de predare maghiară unde nu este predată limba română, Leonte Răutu a răspuns negativ, dar a adăugat: „... s-a întâmplat însă în practică, că și cadrele didactice erau slabe ca pregătire și mai ales numărul de ore era mic și atunci absolvenții unei școli medii de limba maghiară nu știu să vorbească românește. Nu trebuie să spunem ce rezultate negative dă aceasta chiar pentru absolventul respectiv”⁹.

Răspunsul lui Kallay a fost: „Mai întâi are un sentiment de inferioritate și pe urmă cade într-o situație inferioară”¹⁰.

În legătură cu manualele folosite la școlile cu limba de predare maghiară, Nicolae Ceaușescu a semnalat un manual cu limba de predare maghiară cu un conținut „provocator, contrarevoluționar”, însă la consfăturile cu cadrele didactice, acestea „... au venit și au arătat diferite aspecte, au demască și au venit cu propuneri pentru îmbunătățirea muncii”¹¹.

Cât privește vigilența controlului asupra conținutului manualelor, Leonte Răutu a relatat cazul unui manual de istoria literaturii române, elaborat în anul 1958, care „conținea grave greșeli ideologice, pe linia idealizării unor scriitori din trecut, pe linia însușirii critice a tot ce au scris. N-am șovăit să nimicim și să topim tot tirajul, pentru că avem nevoie de un manual marxist de istoria literaturii. Un lucru analog s-a întâmplat cu o culegere de texte din literatura maghiară pentru clasa a X-a”¹².

O completare asupra unificării celor două universități de la Cluj a avut Ghizela Vass, care a semnalat faptul că șefii misiunilor diplomatice ale României au fost întrebați de diplomații maghiari „... de ce se sinucid oameni la Cluj, ... ce v-ați apucat să faceți?” și a recomandat ca, pe viitor, ambasadorul Ungariei la București să ceară relații „... de la un tovarăș din Biroul Politic, sau de la un tovarăș care se ocupă de această muncă”. Leonte Răutu a adăugat: „Ce alte surse mai bune

⁸ *Ibidem*, f. 34.

⁹ *Ibidem*, f. 36-37.

¹⁰ *Ibidem*, f. 37.

¹¹ *Ibidem*, f. 38.

¹² *Ibidem*, f. 46.

de informație poate avea ambasadorul unei țări prietene decât informarea de la partidul nostru?"¹³

Nicolae Ceaușescu a fost uimit că diplomații maghiari au făcut acele intervenții, pentru că situația diplomaților români era cu totul alta: „Nici un ambasador al nostru nu-și permite să pună în discuție, cu un ambasador al unei țări prietene, măsurile din alte țări prietene, ... aceasta înseamnă deja depășirea atribuțiilor pe care le au ... Noi ambasadorilor noștri nu le admitem nici un fel de legături de a se informa pe alte căi decât de la organele de partid, pentru că ei sunt atașați pe lângă aceste organe de partid”. Nicolae Ceaușescu i-a comunicat lui Kallay „în mod confidențial” că ambasadorul unei țări capitaliste la București a primit „... observații serioase din partea guvernului, că de ce n-a știut el chestiunea cu universitățile din Cluj ... și că guvernul țării respective a fost informat de ambasadorul său din Budapesta”, iar Alexandru Bârlădeanu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, aflat în vizită la Paris cu o delegație economică, a fost și el întrebat de un ziarist al ziarului „Le Monde” despre aceeași problemă¹⁴.

O altă chestiune discutată în timpul vizitei lui Kallay în România a fost schimbul editorial între cele două țări. În urma vizitei la București a unei delegații a Direcției Generale a Editurilor din Ungaria, li s-a reproșat românilor că „sunt foarte exigenți”. Leonte Răutu a arătat că problema valorificării moștenirii culturale este: „... domeniul unde naționalismul în materie de ideologie se manifestă cu deosebită putere, prin tendința de preluare necritică a întregii moșteniri culturale, fie românească, fie ungurească”¹⁵. A fost dat exemplul editării operei lui Eminescu, aceasta făcându-se selectiv, fără publicarea articolelor scrise în „Timpul”, pentru că era un ziar „reacționar”, sau a poeziei *Doina*. Concluzia a fost: „Noi nu tipărim aceste poezii, poate doar într-o ediție academică, ... pentru uzul unui număr restrâns de specialiști”¹⁶.

Partea română a refuzat difuzarea operelor complete ale lui Petöfi și a volumului lui Ady Endre *Trăiesc în inimile tinere*, pentru că acestea conțineau poezii cu caracter naționalist. Kallay a replicat: „... operele lui Petöfi se pot edita numai integral și nu ciuntite, pentru că dacă ar fi editate cu lipsuri ..., reacțiunea ar da altă explicație”¹⁷.

În răspunsul său, Leonte Răutu a arătat că: „... în actualele condiții este bine să <<ciuntim>> (operele clasicii), întrucât în U.R.S.S. s-a așteptat vreo 35 de ani până ... să se publice unele romane ale lui Dostoievski ... Avem răbdare să mai așteptăm ... Câteodată, tovarășii care lucrează în domeniul editorial în Ungaria fac niște lucruri care nu pot fi explicate nici măcar cu respectul față de clasici”¹⁸.

¹³ *Ibidem*, f. 41.

¹⁴ *Ibidem*, f. 41-42.

¹⁵ *Ibidem*, f. 46.

¹⁶ *Ibidem*, f. 47.

¹⁷ *Ibidem*, f. 23.

¹⁸ *Ibidem*, f. 48-49.

Kallay a arătat că înțelege poziția părții române în problema editării selective a clasicilor, că și partea maghiară este de acord „... să preluăm moștenirea cea mai progresistă a trecutului”, dar „... să apară acum operele ciuntite, consider că aceasta ar fi fără efect, întrucât poeziile lui Petöfi sunt prea răspândite și cunoscute”¹⁹.

Observând că în timp ce comuniștii români nu au slăbit nici o clipă lupta împotriva dușmanilor, alta a fost situația în Ungaria, unde „contrarevoluția a pătruns peste tot unde a putut pătrunde”. Datorită faptului că „... la noi, până la contrarevoluție (1956) partidul nu a desfășurat o activitate consecventă nici în problema națională și nici în alte multe probleme, ... la noi este o situație grea. În capetele oamenilor există foarte multe confuzii ... Educația acestor mase este pentru noi o problemă decisivă, ... noi nu putem să împingem aceste mase, care sunt adepți ai democrației populare, în tabăra dușmană. Ne-am izola pe noi și am da dreptate propagandei americane, care spune că majoritatea covârșitoare din populația Ungariei este dușman al regimului”²⁰.

Partea română a reproșat premierului maghiar că și după 1956, chiar în 1959, erau trimise în continuare din Ungaria materiale cu caracter „reacționar”, dar Kallay a arătat că pentru comuniștii maghiari este foarte greu să controleze toate publicațiile, dar „... situația actuală nici nu se poate compara cu situația de acum doi ani ... Toate rezultatele pe care le-am obținut ... prin lupta împotriva acestor elemente, ... inclusiv prin faptul că pe Imre Nagy l-am pus în fața judecării și l-am lichidat”²¹. Kallay a propus, pentru armonizarea punctelor de vedere ale comuniștilor români și unguri, organizarea periodică „... a astfel de discuții la nivel mai înalt”²², întrucât „... noi, în ultimul timp, am învățat că dacă vrem să luptăm împotriva unui fenomen cu succes, nu putem lupta dacă concepția noastră nu coincide cu concepția tovarășilor noștri, chiar dacă există numai nuanțe de deosebire între concepțiile noastre și ale prietenilor noștri”²³.

Discuțiile purtate de Kallay și Nicolae Ceaușescu, alături de Leonte Răutu, în vara anului 1959, arată clar dogmatismul accentuat al celor din urmă. Așa cum apreciază Vladimir Tismăneanu: „Comuniștii români n-au acordat niciodată cel mai mic credit marxismului critic, heterodoxiei ori valorilor dialogului și toleranței... În loc să se supună cerinței lui Hrușciiov de a se angaja în destalinizare, elita din P.C.R. a ... optat pentru o modalitate alternativă de destalinizare”²⁴.

¹⁹ *Ibidem*, f. 82.

²⁰ *Ibidem*, f. 78-79.

²¹ *Ibidem*, f. 80.

²² *Ibidem*, f. 77.

²³ *Ibidem*, f. 81.

²⁴ Vladimir Tismăneanu, *Fantoma lui Gheorghiu-Dej*, București, Editura Univers, 1995, f. 24.